ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ
РАДА АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ

UKRAINIAN NATIONAL
BAR ASSOCIATION
BAR COUNCIL OF
UKRAINE

04070, м. Київ, вул. Борисоглібська, буд. 3, 5-й поверх,
тел: +38 (044) 392-73-71
email: info@unba.org.ua, веб-сайт: www.unba.org.ua

5th floor, 3 Borysoglibska st., Kyiv, 04070, Ukraine
phone: +38 (044) 392-73-71
email: info@unba.org.ua, web-site: www.unba.org.ua

РІШЕННЯ № 92

Про розгляд скарги [redacted] В.О. на рішення Ради адвокатів Миколаївської області № 143 від 08 вересня 2025 року та надання роз'яснень щодо меж повноважень рад адвокатів регіонів, дисциплінарного провадження і цивільно-правових відносин щодо адвокатського гонорару

«26» вересня 2026 року **с. Плав'я, Львівська обл.**

Рада адвокатів України, розглянувши скаргу [redacted] В.О. на рішення Ради адвокатів Миколаївської області № 143 від 08.09.2025 року, матеріали, що стали підставою для прийняття оскаржуваного рішення, заяву [redacted] Ю.А. про залучення його до розгляду питання, заяву адвоката [redacted] М.М. про залучення до розгляду питання, а також врахувавши положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правил адвокатської етики, Положення про Раду адвокатів України, Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, та правову позицію Ради адвокатів України, викладену у рішенні № 12 від 30 квітня 2024 року, встановила наступне.

[redacted] В.О. звернулася до Ради адвокатів України зі скаргою на рішення Ради адвокатів Миколаївської області № 143 від 08.09.2025 року та просить його скасувати як таке, що безпосередньо стосується її прав та законних інтересів.

Із матеріалів вбачається, що 20.01.2025 року між [redacted] Ю.А. та адвокатом [redacted] М.М. було укладено договір про надання правничої допомоги. [redacted] В.О. стороною цього договору не є.

[redacted] В.О. подала дисциплінарну скаргу щодо адвоката [redacted] М.М., порушуючи у ній питання, пов'язані з наданням правничої допомоги її чоловіку [redacted] Ю.А. та умовами відповідного договору. Після

ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

цього адвокат [redacted] М.М. звернувся до Ради адвокатів Миколаївської області із заявою про порушення його професійних прав та гарантій адвокатської діяльності. Звернення попередньо опрацьовувалося Комітетом захисту прав адвокатів та адвокатської діяльності Миколаївської області, висновок якого був затверджений оскаржуваним рішенням Ради адвокатів Миколаївської області № 143 від 08.09.2025 року.

У висновку Комітету та в оскаржуваному рішенні, зокрема, надано оцінку дисциплінарній скарзі [redacted] В.О. як безпідставній, такій, що містить ознаки зловживання правом на дисциплінарне звернення та порушення гарантій незалежності адвоката, а також зроблено висновок про те, що відповідне звернення спрямоване на уникнення від сплати гонорару за договором, стороною якого [redacted] В.О. не є.

Предметом цього розгляду Радою адвокатів України є законність рішення Ради адвокатів Миколаївської області № 143 від 08.09.2025 року, відповідність дій регіональної ради межам її законодавчо визначеної компетенції та правильність застосованого нею правового механізму. Питання щодо змісту, виконання, оплати, зміни чи інших майнових наслідків договору про надання правничої допомоги від 20.01.2025 року є питаннями цивільно-правових відносин між його сторонами та не становлять предмета розгляду Ради адвокатів України в межах цієї скарги.

Та обставина, що [redacted] В.О. не є адвокатом і не проходить процедуру доступу до професії, сама по собі не позбавляє її права оскаржити до Ради адвокатів України рішення ради адвокатів регіону, якщо це рішення безпосередньо містить висновки щодо неї, її дій та може впливати на її права чи законні інтереси.

Пункт 11 частини четвертої статті 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) наділяє Раду адвокатів України повноваженням розглядати скарги на рішення, дії чи бездіяльність рад адвокатів регіонів, їх голів та скасовувати рішення рад адвокатів регіонів. Закон не обмежує право на таке звернення виключно особами, які мають статус адвоката.

Оскаржуване рішення № 143 містить висновки безпосередньо щодо [redacted] В.О., її звернення, мотивів його подання та нібито зловживання правом. За таких обставин її скарга до Ради адвокатів України є прийнятною в частині перевірки законності рішення Ради адвокатів Миколаївської області та меж компетенції цього органу.

ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

У матеріалах порушено питання про відсутність письмової згоди [redacted] Ю.А. на розголошення адвокатської таємниці. 09.06.2026 року [redacted] Ю.А. подав до Ради адвокатів України заяву про залучення його до розгляду цього питання, однак така заява сама по собі не є письмовою заявою про втрату відповідною інформацією статусу адвокатської таємниці у розумінні статті 22 Закону, якщо прямо не містить такого волевиявлення.

Водночас для перевірки законності рішення № 143 Раді адвокатів України немає необхідності досліджувати зміст консультацій адвоката [redacted] М.М., тактику захисту, зміст правових порад, адвокатське досьє чи інші відомості, що становлять адвокатську таємницю. Рада адвокатів України оцінює компетенцію Ради адвокатів Миколаївської області, юридичну природу вирішених нею питань та відповідність прийнятого рішення Закону.

Тому вимоги статті 22 Закону мають бути неухильно дотримані, однак відсутність окремої письмової згоди [redacted] Ю.А. на розголошення адвокатської таємниці не перешкоджає Раді адвокатів України здійснити інституційний контроль за законністю рішення ради адвокатів регіону без входження у зміст конфіденційних відносин адвоката і клієнта.

Стаття 48 Закону визначає повноваження ради адвокатів регіону. Рада адвокатів регіону представляє адвокатів регіону, забезпечує виконання рішень конференції, здійснює інформаційно-методичне забезпечення адвокатів регіону, сприяє забезпеченню гарантій адвокатської діяльності та захисту професійних і соціальних прав адвокатів та здійснює інші прямо передбачені законом і актами адвокатського самоврядування функції.

Закон не наділяє раду адвокатів регіону повноваженнями здійснювати дисциплінарне провадження стосовно адвоката, встановлювати наявність або відсутність ознак дисциплінарного проступку, визнавати дисциплінарну скаргу безпідставною, встановлювати зловживання правом на дисциплінарне звернення або надавати правову кваліфікацію конкретній дисциплінарній скарзі.

Частина п’ята статті 50 Закону відносить здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів до повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Саме кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА) у встановленій законом процедурі вирішує питання про наявність у скарзі відомостей щодо ознак дисциплінарного проступку, а також інші питання, віднесені законом та Положенням про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката до дисциплінарного провадження.

ВІДПОВІДНО
З ОРИГІНАЛОМ

Крім того, стаття 48 Закону не наділяє раду адвокатів регіону повноваженням надавати офіційні загальнообов'язкові роз'яснення з питань адвокатської діяльності, нормативно тлумачити Закон, Правила адвокатської етики чи акти, які регулюють дисциплінарне провадження. Інформаційно-методичне забезпечення адвокатів регіону не є нормативним тлумаченням і не може використовуватися для встановлення нових критеріїв дисциплінарної відповідальності або вирішення спорів, що законом віднесені до компетенції інших органів.

Частина перша статті 36 Закону встановлює загальне правило, відповідно до якого право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката має кожен, кому відомі факти такої поведінки. Отже, саме по собі те, що особа не є клієнтом адвоката, не позбавляє її загальної можливості повідомити КДКА про відомі їй факти, які, на її думку, можуть свідчити про дисциплінарний проступок.

Разом з тим це загальне право на дисциплінарне звернення не наділяє третю особу правами та обов'язками сторони цивільно-правового договору, укладеного між іншими особами, і не надає їй права вимагати в дисциплінарному провадженні вирішення питань, що випливають саме з такого договору.

У цьому випадку договір про надання правничої допомоги від 20.01.2025 року укладено між [redacted] Ю.А. та адвокатом [redacted] М.М. [redacted] В.О. стороною цього договору не є. Сам факт перебування у шлюбі з клієнтом не змінює суб'єктного складу договору та не переносить на [redacted] В.О. права чи обов'язки [redacted] Ю.А. як клієнта за цим договором.

Якщо [redacted] В.О. звертається в інтересах свого чоловіка та порушує питання, що виникли з договору між [redacted] Ю.А. та адвокатом [redacted] М.М., вона фактично порушує питання, які належать до цивільно-правових відносин, стороною яких вона не є. Саме лише посилання на дію в інтересах чоловіка не наділяє її статусом сторони договору і не перетворює відповідний договірний спір на дисциплінарний.

Права та інтереси, що випливають з договору від 20.01.2025 року, належать його сторонам і в разі спору реалізуються ними у належному судовому порядку. Загальне право третьої особи подати дисциплінарну скаргу не може використовуватися як процесуальний замінник цивільно-правового способу захисту сторони договору.

ВІДПОВІДНО
З ОРИГІНАЛОМ

Пункт 4 частини першої статті 1 Закону визначає договір про надання правничої допомоги як домовленість, за якою адвокат, адвокатське бюро або адвокатське об'єднання зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правничої допомоги клієнту на умовах і в порядку, визначених договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правничої допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Таким чином, оплатність правничої допомоги безпосередньо закладена у законодавче визначення договору. Відповідно до частини третьої статті 27 Закону до договору про надання правничої допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права.

Стаття 30 Закону визначає гонорар як форму винагороди адвоката та передбачає, що порядок його обчислення, підстави зміни розміру, порядок сплати, умови повернення та інші умови визначаються в договорі про надання правничої допомоги.

Отже, гонорар є елементом цивільно-правового правовідношення, яке виникає з договору про надання правничої допомоги. Питання щодо його розміру, сплати, зміни, повернення, співвідношення винагороди з виконаною роботою, а також належності виконання договору не можуть бути відокремлені від самого договору та оцінюватися поза межами цивільно-правового спору.

Рішенням Ради адвокатів України № 12 від 30 квітня 2024 року «Про надання роз'яснень статей 14, 15, 17 Правил адвокатської етики щодо відносин адвоката з клієнтом під час укладання договору про надання адвокатом правової (правничої) допомоги та межі перевірки КДКА підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, які викладені у заявах (скаргах)» уже сформульовано базовий підхід до відповідних правовідносин.

Рада адвокатів України виходила з того, що до договору про надання правничої допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права, правовідносини, що виникають із такого договору, є цивільно-правовими, а тлумачення його умов здійснюється судом.

У зазначеному рішенні Ради адвокатів України також прямо вказала, що у КДКА та ВКДКА відсутні повноваження на оцінку правовідносин, що виникли між адвокатом і клієнтом із договору про надання правничої допомоги, якщо така оцінка означає втручання у сферу цивільно-правового регулювання та підміну суду.

ЯВНО
З ОРИГІНАЛОМ

Цей підхід безпосередньо поширюється на гонорар, оскільки гонорар є передбаченою законом формою винагороди адвоката, умови визначення, сплати, зміни та повернення якої встановлюються договором про надання правничої допомоги.

Загальне право особи звернутися до КДКА не означає, що будь-яке порушене у скарзі питання автоматично стає предметом дисциплінарної юрисдикції.

Якщо зміст звернення полягає у вимозі оцінити розмір гонорару, порядок його обчислення або сплати, повернення коштів, обсяг виконаної правничої допомоги, співвідношення винагороди з виконаною роботою, належність виконання договору чи інші майнові наслідки договору, то для вирішення такого питання необхідно дослідити зміст і виконання цивільно-правової угоди. Це є предметом судового, а не дисциплінарного розгляду.

Тому органи адвокатського самоврядування не уповноважені визначати, який розмір гонорару мав бути погоджений сторонами, чи є він «завеликим», «належним», «справедливим» або «розумним» у конкретних договірних відносинах, здійснювати перерахунок вартості правничої допомоги, встановлювати суму коштів, що підлягає поверненню, або вирішувати, чи належно виконані майнові зобов'язання сторін.

Особливо це стосується випадку, коли відповідні питання порушує третя особа, яка не є стороною договору та діє, за її твердженням, в інтересах клієнта. Така особа може повідомити КДКА про відомі їй факти поведінки адвоката, однак не може за допомогою дисциплінарного провадження набути статусу сторони чужого договору або домагатися вирішення договірного спору замість клієнта.

Рада адвокатів України доходить висновку, що Рада адвокатів Миколаївської області при прийнятті рішення № 143 від 08.09.2025 року вийшла за межі визначеної законом компетенції.

Регіональна рада не була наділена повноваженнями надавати правову кваліфікацію дисциплінарній скарзі [redacted] В.О., встановлювати її безпідставність, наявність зловживання правом на дисциплінарне звернення або визначати юридичні наслідки такого звернення. Ці питання не належать до компетенції ради адвокатів регіону.

Так само Рада адвокатів Миколаївської області не була уповноважена вирішувати питання, що випливають із цивільно-правового договору між

ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

[redacted] Ю.А. та адвокатом [redacted] М.М., у тому числі давати оцінку мотивам, пов'язаним із виконанням або оплатою такого договору.

Разом з тим фактичне твердження, покладене в основу частини рішення № 143, про те, що [redacted] В.О. не є стороною договору про надання правничої допомоги від 20.01.2025 року, відповідає матеріалам та має юридичне значення для визначення меж її вимог: вона не набуває прав та обов'язків клієнта за цим договором і не може самостійно вимагати вирішення спору щодо його виконання чи гонорару як сторона договору.

Проте правильність цієї фактичної констатації не легалізує перевищення компетенції регіональної ради. Визначення того, що саме випливає з цивільно-правового договору, які права мають його сторони та які майнові наслідки настали у зв'язку з його виконанням, належить до сфери цивільного судочинства. А оцінка дисциплінарної скарги на предмет ознак дисциплінарного проступку або зловживання правом належить до компетенції КДКА у встановленій законом процедурі.

Окремо Рада адвокатів України звертає увагу на внутрішню суперечність висновку про «уникнення [redacted] В.О. від сплати гонорару»: визнавши, що [redacted] В.О. не є стороною договору, регіональна рада одночасно приписала їй мотив уникнення виконання договірного обов'язку, який виникає у сторони відповідного цивільного правовідношення. Такий висновок виходить за межі предмета компетенції ради адвокатів регіону і не може бути покладений в основу її рішення.

Отже, рішення № 143 підлягає скасуванню не через сам факт того, що окремі наведені у ньому обставини є фактично неправильними, а через те, що Рада адвокатів Миколаївської області вирішила та кваліфікувала питання, які законом не віднесені до її компетенції, використавши неналежний правовий механізм.

Відповідно до пункту 11 частини четвертої статті 55 Закону Рада адвокатів України розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність рад адвокатів регіонів, їх голів та скасовує рішення рад адвокатів регіонів.

Частина перша статті 55 Закону встановлює, що повноваження і порядок роботи Ради адвокатів України визначаються Законом та Положенням про Раду адвокатів України. Пункт 1.36 Положення про Раду адвокатів України передбачає повноваження РАУ надавати роз'яснення з питань, пов'язаних із адвокатською діяльністю.

ВІДПОВІДНО
З ОРИГІНАЛОМ

Тому належним способом вирішення цього питання є скасування рішення Ради адвокатів Миколаївської області № 143 як прийнятого з виходом за межі компетенції та одночасне надання Радою адвокатів України власного роз'яснення, яке усуває суперечності і формує єдиний підхід до співвідношення загального права на дисциплінарне звернення, статусу сторін цивільно-правового договору, меж дисциплінарної юрисдикції та повноважень рад адвокатів регіонів.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 1, 22, 27, 30, 33, 36, 48, 50, 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», пунктом 1.36 Положення про Раду адвокатів України, Положенням про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, рішенням Ради адвокатів України № 12 від 30 квітня 2024 року, Рада адвокатів України, **вирішила:**

1. Скаргу [redacted] В.О. на рішення Ради адвокатів Миколаївської області № 143 від 08.09.2025 року задовольнити.

2. Скасувати рішення Ради адвокатів Миколаївської області № 143 від 08.09.2025 року як таке, що прийняте з виходом за межі повноважень Ради адвокатів Миколаївської області, визначених статтею 48 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

3. Роз'яснити, що передбачене частиною першою статті 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право кожного, кому відомі відповідні факти, звернутися до КДКА із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката є загальним правом на ініціювання дисциплінарної процедури. Це право не наділяє заявника статусом сторони цивільно-правового договору, укладеного між адвокатом та іншою особою, і не надає права вимагати у дисциплінарному провадженні вирішення питань, що випливають з такого договору.

4. Роз'яснити, що якщо особа, яка не є стороною договору про надання правничої допомоги, звертається в інтересах клієнта, такі питання належать до цивільно-правових відносин сторін договору та не можуть бути вирішені шляхом дисциплінарного провадження.

5. Роз'яснити, що гонорар є формою винагороди адвоката, яка виникає та визначається у межах договору про надання правничої допомоги. Спори щодо розміру гонорару, порядку його обчислення, сплати, зміни, повернення, співвідношення винагороди з обсягом

ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

фактично виконаної роботи, належності виконання договору та інших майнових наслідків договору про надання правничої допомоги мають цивільно-правову природу та підлягають вирішенню судом у встановленому законом порядку.

6. Роз'яснити, що органи адвокатського самоврядування не уповноважені підміняти суд при вирішенні цивільно-правового спору щодо договору про надання правничої допомоги, визначати замість його сторін інший розмір гонорару, здійснювати перерахунок вартості правничої допомоги, встановлювати суму коштів, що підлягає поверненню, або вирішувати питання належності виконання майнових зобов'язань сторін.

7. Роз'яснити, що питання про наявність у дисциплінарній скарзі відомостей щодо ознак дисциплінарного проступку та про можливе зловживання правом на дисциплінарне звернення вирішуються у встановленій законом дисциплінарній процедурі відповідною КДКА, а у передбачених законом випадках – ВКДКА. Рада адвокатів регіону не наділена повноваженнями давати правову кваліфікацію конкретній дисциплінарній скарзі, визнавати її безпідставною або встановлювати зловживання правом на її подання.

8. Роз'яснити, що ради адвокатів регіонів не наділені повноваженнями надавати загальнообов'язкові роз'яснення законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, нормативно тлумачити Правила адвокатської етики чи акти, що регулюють дисциплінарне провадження, або встановлювати факти та правові наслідки, вирішення яких законом віднесено до компетенції КДКА, ВКДКА чи суду.

9. Звернути увагу рад адвокатів регіонів, КДКА регіонів та ВКДКА на правову позицію, викладену у рішенні Ради адвокатів України № 12 від 30 квітня 2024 року, відповідно до якої правовідносини, що виникають із договору про надання правничої допомоги та належать до сфери цивільно-правового регулювання, не можуть бути предметом оцінки органів дисциплінарної юрисдикції замість суду.

10. Секретарю Ради адвокатів України повідомити про прийняте рішення [redacted] В.О., [redacted] Ю.А., адвоката [redacted] М.М., Раду адвокатів Миколаївської області, а також довести це рішення до відома рад адвокатів регіонів, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій

ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

адвокатури регіонів та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Голова Ради адвокатів України **Лідія ІЗОВІТОВА**

Секретар Ради адвокатів України **Ігор КОЛЕСНИКОВ**

Керівник секретаріату РАУ НААУ